

Референції

1. Straka G., Neue Lernformen/ Alte Lernformen: Gestaltungsaspekte der Berufsbildung in Deutschland. In: Bundesinstitut für Berufsbildung. Bielefeld, Bertelsmann, 2005.
2. Tominaga M., Aufbruch in die Wagnis-Republik. Neue Chancen für den Standort Deutschland Düsseldorf/Мünchen: Econ, 1998.
3. Weinert Fr., Concepts of Competence, Max Planck Institute for Psychological Research, Munich, 1999.

Одержано редакцією 27.01.2015
Прийнято до публікації 02.02.2015

Аннотація. Св. П. Вацов. **Некоторые особенности компетентностной модели в немецком образовании.** *Еще в конце прошлого века немецкая образовательная система восприняла подход «компетенций к действию», характеризующийся переходом от изучения предметов к усвоению компетенций и с разработкой учебных планов, определяющих областей обучения и связанных с будущей работой знания и умения. В докладе рассматриваются некоторые особенности компетентностной модели в немецком образовании, которые делают его исключительно успешным и подходящим примером для подражания.*

Ключевые слова: компетенции, компетентность, компетентностная модель.

Summary. Svetlozar Vatsov. **Some Particularities of the Competence Model in German Education.** *In the middle 90s, some notable shortcomings of the German educational system become visible, which in term force a revolutionary reform in its philosophy. A stimulus for the integration of the competence model is the treatise of the living in Germany Japanese economist and financial consultant Minoru Tominaga «Aufbruch in die Wagnis-Republik. Neue Chancen für den Standort Deutschland», according to which, the main shortcoming of the German education is concluded in the discrepancy between the needs of the modern society and level of preparation of young people for an independent living. At the end of the previous century, the German educational system accepts the approach «competences for action», characterized by the passing from learning of subjects to adopting competences and with development of scholastic plans, defining the areas of education, aimed at the knowledge and skills needed for the future field of work. The German competence model, which is based on the theory of Franz Weinert, is built upon the ration between knowledge and competence. Some of its particularities, that make it extraordinary successful and suitable for following it, are shown in the report.*

Keywords: competencies, competence, competence model.

УДК: 316.42 (043)

Н. М. Гайдук

ФОРМУВАННЯ ДОВІРИ ТА ПОРОЗУМІННЯ У СОЦІАЛЬНИХ ВЗАЄМИНАХ ЯК СКЛАДОВА ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У ГАЛУЗІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

У статті досліджується проблема професійної підготовки соціальних працівників до здійснення посередництва, підходу альтернативного розв'язання спорів (АРС). Шляхом адаптації досвіду США та Канади визначено модель викладання посередництва в умовах України, що створює перспективу подальшого застосування цього підходу АРС соціальними працівниками у професійній діяльності для формування довіри та порозуміння у соціальних взаєминах.

Ключові слова: професійна підготовка соціальних працівників, адаптація досвіду США та Канади, модель викладання посередництва, формування довіри та порозуміння у соціальних взаєминах.

Постановка проблеми. Формування довіри та порозуміння у соціальних взаєминах є одним із першочергових завдань соціальної роботи на шляху розбудови демократичного, громадянського суспільства в Україні, особливо в складній ситуації військового конфлікту на Сході України та анексії Криму. Формування у змісті професійної освіти у галузі соціальної роботи спеціалізованих знань і умінь із застосування несудових підходів до розв'язання спорів є важливим внеском у вирішення конфліктів та спірних питань, впровадження соціальних змін в індивідуумах, родин, групах та більших екосистемах на засадах непротистояння. Потреби у застосуванні нових підходів, використанні інноваційних технологій, накопичений міжнародний досвід професійної освіти у цій галузі зумовлюють доцільність інтегрування теорії і практики посередництва у зміст професійної підготовки соціальних працівників як системи взаємозв'язаних професійних знань, умінь і навичок, що сприяють формуванню професійних компетенцій майбутніх фахівців, застосування яких сприяє налагодженню конструктивного діалогу в суспільстві.

Роль і місце посередництва, підходу «Альтернативного розв'язання спорів» (АРС), в ефективному вирішенні проблем на засадах непротистояння є невід'ємним чинником у визначенні практики соціальної роботи. Зорієнтоване на професійне втручання в конфліктних ситуаціях посередництво створює найширші можливості для конфліктуючих сторін самостійно приймати рішення щодо розв'язання спірних питань. При цьому керівництво процесом вирішення конфліктів здійснює третій, нейтральний учасник – посередник.

У сучасних умовах демократичних перетворень в Україні посередництво набуває особливого значення. Як і соціальна робота цей підхід АРС наголошує на важливості спілкування та людських стосунків, прагненнях досягти соціальної справедливості. Соціальна робота і посередництво поділяють спільні принципи та цінності, відповідно до яких кожна особа в суспільстві має невід'ємну вартість і гідність. Обидві галузі знань відзначаються еkleктичним, міждисциплінарним характером. Ці чинники зумовлюють зростання потреби у підготовці фахівців у галузі соціальної роботи до здійснення посередництва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Актуальним питанням теорії і практики соціальної роботи та професійної підготовки соціальних працівників в Україні присвячені роботи вітчизняних науковців В. Васильєва, І. Зверєвої, А. Капської, І. Козубовської, Г. Лактіонової, І. Миговича, Л. Міщик, В. Полтавця та ін. Дослідження зарубіжного досвіду професійної підготовки соціальних педагогів і соціальних працівників представлено у працях О. Пічкара, В. Поліщук, Н. Собчак, В. Тименка та ін. Питання теорії і практики застосування альтернативних підходів до розв'язання конфліктів, посередництва зокрема, перебувають у центрі уваги українських та російських авторів А. Анцупова; А. Шипілова; А. Гірника, А. Бобра; А. Ішмуратова; А. Белкіна, В. Жаворонкова, І. Зіміної; Д. Рубіна; Б. Хасана; А. Черепухіна та ін. Проте слід зазначити, що питання професійної підготовки фахівців, зокрема соціальних працівників, до посередницької діяльності висвітлюються переважно в іншомовних виданнях. У контексті розбудови професії «Соціальна робота», а також входження України у світовий освітній простір виникає потреба у розгляді питань професійної підготовки соціальних працівників до здійснення посередництва в нашій країні.

Мета статті полягає в узагальненні досвіду формування програми професійної підготовки соціальних працівників до посередницької діяльності на кафедрі соціології та соціальної роботи Національного університету «Львівська політехніка», створеної на основі адаптації досвіду США і Канади у сфері посередництва до умов України. Автор

зосереджується на завданнях визначення моделі викладання посередництва студентам спеціальності «Соціальна робота» в контексті розвитку посередництва, нової сфери професійної діяльності у США та Канаді; теоретичного обґрунтування української програми професійної підготовки соціальних працівників до здійснення посередництва; представлення результатів аналізу емпіричних даних, отриманих на основі проведення педагогічного експерименту (з метою перевірки ефективності створеної програми) і опрацьованих із застосуванням кількісно-статистичного методу та якісно-педагогічної оцінки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення міжнародного досвіду свідчить про те, що рух АРС поступово сформувався у сферу професійної діяльності, що дістала назву «розв'язання конфліктів», де фахівцем є «посередник». Підготовка до посередництва, скерована на задоволення потреб становлення сфери освіти у цій галузі, розпочинається в початковій загальноосвітній школі і триває на рівні професійної освіти в коледжах та університетах. Набув поширення досвід учнівських та студентських служб посередництва на основі принципу «рівний рівному». У результаті виконання освітніх програм у галузі посередництва видаються сертифікати, дипломи, присуджуються ступені бакалавра, магістра і доктора філософії. Триває процес формування посередництва як сфери наукового пошуку. Зростає кількість науково-дослідних програм у сфері розв'язання конфліктів. Серед них - Академія миру і розв'язання конфліктів США, а також Університет Миру ООН.

Важливу роль у становленні нової сфери науково-практичної діяльності відіграють заклади освіти у галузі соціальної роботи. Реагуючи на зростання потреби у підготовці соціальних працівників до здійснення посередництва, ці заклади проводять відповідну підготовку також на всіх рівнях – від короткотривалого концентрованого курсу підвищення кваліфікації до університетської програми з присудженням ступеня доктора філософії.

Еклектичний і плюралістичний характер посередництва зумовив залучення до процесу підготовки фахівців у сфері розв'язання конфліктів представників численних галузей знань: юриспруденції та міжнародного права, соціальної роботи, економіки і менеджменту тощо. Прикладом такого об'єднання є «Консорціум з питань досліджень, освіти і розвитку» (англ. The Consortium on Peace Research, Education, and Development). До його складу увійшли 32 коледжі і університети США, канадський Університет Ватерлоо (англ. The University of Waterloo), ізраїльський Університет Хайфи (англ. The University of Haifa), а також британський Університет Бредфорда (англ. Bradford University). Заклади освіти здійснюють підготовку фахівців, здатних застосовувати теоретичні знання з різних галузей знань, практичні вміння та навички з розв'язання конфліктів з урахуванням етичних питань і всієї багатоманітності соціального оточення для вирішення широкого спектру конфліктів: від рівня міжособистісних стосунків до міжнародної дипломатії. Процес становлення нової сфери професійної діяльності характеризується появою численних можливостей для застосування набутих фахівцями знань та умінь. Посередництво використовується у справах родини, як альтернатива суду між потерпілим та правопорушником, у системі освіти, на робочому місці, в системі охорони здоров'я, для розв'язання міжнародних конфліктів у «гарячих точках» планети. Цей підхід АРС застосовують у своїй професійній діяльності представники різних професій, зокрема, вчителі, вихователі, соціальні педагоги, психологи, менеджери, юристи, дипломати. Знання та вміння з посередництва є важливими для формування професійної компетентності соціальних працівників [5; 6; 8]. Як показало дослідження, посередництво та інші підходи АРС використовують у 50 країнах. Об'єднані зусилля науковців та практиків, обмін інформацією між ними, участь у професійних асоціаціях, сформовані партнерські стосунки між різноманітними

навчальними закладами та науково-практичними центрами на місцевому, національному та міжнародному рівнях, розширення географії застосування посередництва слугують запорукою його подальшого розвитку як сфери науково-практичної діяльності та професійної освіти [2].

У відповідь на потреби пошуку нових підходів та використання інноваційних технологій у соціальній роботі на кафедрі соціології та соціальної роботи Національного університету «Львівська політехніка» створено програму професійної підготовки соціальних працівників до здійснення посередництва. В її основу покладено модель викладання посередництва студентам спеціальності «Соціальна робота», визначену на основі аналізу, узагальнення та систематизації теоретичного і практичного досвіду посередництва та підготовки фахівців до посередницької діяльності у США і Канаді.

Становлення нової сфери професійної діяльності супроводжується спробами окреслити найсуттєвіші елементи професійної компетентності фахівця, а також визначити стратегічні напрями в організації змісту професійної підготовки посередників. Так, формування професійної компетентності у сфері посередництва розглядається як динамічний процес розвитку на таких стадіях: **1) початківець → 2) підмайстер → 3) фахівець-практик → 4) майстер-професіонал** [10]. Цей процес передбачає інтеграцію теорії і практики, а також інтерактивну діяльність у роботі з клієнтами на шляху професійного становлення посередника.

Вивчення досвіду професійної освіти у галузі соціальної роботи дало змогу дійти висновку про те, що зміст освіти та форми і методи навчання у цій галузі враховують особливості підготовки фахівців до здійснення посередництва. Аналіз навчальних планів та робочих програм коледжів і університетів США і Канади дозволив виокремити три основні групи *професійних умінь* у галузі посередництва, а саме: 1) здатність аналізувати конфлікт як явище з точки зору його особливостей, динаміки розгортання та підходів до його вирішення; 2) здатність оцінювати конкретну конфліктну ситуацію та визначати: а) можливі підходи до її розв'язання та прийнятність посередництва, б) спірні питання, в) можливі невиявлені потреби, д) особливості спілкування, ж) рівень гніву / ворожості, з) можливі елементи кривди; 3) здатність застосовувати технології посередницької діяльності, дотримуватися її чітких етичних засад. Визначено *модель* професійної підготовки студентів спеціальності «Соціальна робота» до посередницької діяльності, що передбачає створення для майбутніх соціальних працівників достатніх можливостей зосередитися на таких ділянках формування *професійних умінь*, як: 1) підвищений фаховий рівень застосування умінь інтерв'ювання та спілкування, рефлексії та взаємодії (між учасниками переговорів), 2) управління емоційними проявами, зокрема проявами гніву; запобігання особистому емоційному перевантаженню; 3) стратегії оцінювання розподілу влади / сили у стосунках та здатності врівноважувати на професійному рівні розподіл влади / сили там, де така рівновага порушена; попередження насильства; 4) формування чітких етичних засад посередницької діяльності; 5) укладання ділової документації (зокрема, розроблення тексту угоди, що досягається як результат переговорів між сторонами у конфлікті); 6) розуміння основ державного законодавства. Кожна з визначених ділянок включає в себе комплекс конкретних умінь, набутих у результаті дії визначених педагогічних чинників формування професійної компетентності соціальних працівників у сфері посередництва, вплив яких представлено нами схематично на рис. 1.

Проведення інтегрованих занять, навчальна діяльність в інформаційній мережі університету, активні й інтерактивні методи навчання, впроваджена система навчальних практик – ці та інші форми і методи організації навчального процесу

створюють передумови для інтеграції теорії і практики та здійснення професійного втручання в посередництві. Представлена модель дозволяє проаналізувати та зіставити новостворені освітні програми у сфері підготовки соціальних працівників із накопиченим досвідом, а також започаткувати формування нових програм професійної освіти у цій сфері.

Рис. 1. Вплив педагогічних чинників на формування професійної компетентності соціальних працівників у сфері посередництва

Програму професійної підготовки соціальних працівників до здійснення посередництва створено в межах системи професійної освіти у галузі соціальної роботи, діючої в Національному університеті «Львівська політехніка». В основу цієї програми покладено модель професійної підготовки соціальних працівників до посередницької діяльності, зокрема, виявлені педагогічні чинники формування професійної компетентності посередників у США і Канаді. Зарубіжний досвід адаптовано до умов України. Підготовка до посередництва, що відбувається на освітньо-кваліфікаційних рівнях «бакалавр» і «магістр», характеризується концентричним способом розгортання змісту освіти та інтердисциплінарним підходом до його побудови з особливим акцентом на психолого-педагогічних та морально-етичних аспектах здійснення професійного втручання у цій сфері. При цьому значна увага приділяється взаємопов'язаним напрямкам розвитку посередництва – *директивному* і *трансформативному*. Зазначається, що директивний напрям скерований на досягнення конкретної, взаємоприйнятної угоди між сперечальниками. Проте процес посередництва передбачає також і трансформативну дію, завдяки якій досягається важливий результат позитивної особистісної зміни учасника конфлікту (табл. 1).

Трансформативні уявлення про посередництво підкреслюють конструктивний діалог, зміцнення стосунків на засадах довіри та порозуміння, досягнення організованої позитивної зміни як в самих людях, так і в способах вирішення ними своїх проблем. Це дозволяє учасникам здійснювати контроль над власним життям і реально досягати більшого доступу до справедливості. Звідси випливає висновок про те, що посередництво виходить за межі лише достатньо швидкого залагодження конфліктної ситуації. У ньому можна побачити також і потенціал для трансформації суспільства.

Для потреб викладання спеціалізованих дисциплін укладено і видано навчальні посібники з посередництва та інші навчально-методичні матеріали [1; 3; 4]. Основною формою організації навчального процесу (визначеною на основі зарубіжного досвіду) є інтегроване (лекційно-лабораторне) заняття. Застосовуються активні та інтерактивні методи навчання. Проводяться також курси професійного навчання у галузі посередництва для представників сфери соціальних послуг. Це, зокрема, дало поштовх до створення у м. Львові «Асоціації посередників у справах родини».

Позитивна особистісна зміна учасника конфлікту як результат дії процесу посередництва

<i>Перед залученням до процесу посередництва</i>	<i>Після виходу з процесу посередництва</i>
Відстоює позиції	Визначає інтереси
Діє з позиції влади / сили	Співпрацює
Підозрює	Довіряє
Руйнує стосунки	Підтримує стосунки
Не визнає розбіжностей	Визнає розбіжності
Вдається до маніпуляцій	Діє відверто
Звинувачує та погрожує	Спілкується ефективно
Чинить опір	Підтримує
Непохитний	Гнучкий
Утаємничений	Відкритий
Розгублений	Впевнений у собі
Протидіє іншим	Підтримує інших
Розгніваний	Врівноважений

З метою оцінювання ефективності створеної програми проведено експериментальне дослідження. *Предметом* пізнання в цьому дослідженні визначено компетенції (знання та уміння) студентів спеціальності «Соціальна робота» у сфері посередництва, а також зв'язок між рівнем набутих компетенцій у цій сфері та педагогічними умовами (чинниками). *Мета* експериментальної роботи на цьому етапі полягала у виявленні рівня компетенцій студентів спеціальності «Соціальна робота» після вивчення ними професійно-орієнтованої дисципліни «Посередництво та вирішення конфліктів» та його зв'язку з педагогічними чинниками. З урахуванням специфіки наукового дослідження сформульовано такі його *завдання*: 1) перевірити ефективність програми професійної підготовки соціальних працівників до здійснення посередництва; 2) встановити залежність між компетенціями у сфері посередництва, набутими студентами експериментальної групи, з одного боку, та педагогічними умовами, в яких реалізувалася ця програма, з другого боку. Визначено дві *головні проблеми* дослідження, одна з них – «Яким чином викладання дисципліни «Посередництво та вирішення конфліктів» для студентів спеціальності «Соціальна робота» впливає на становлення їхніх компетенцій у сфері посередництва?». Окреслено також часткові проблеми. Сформульовано дві *головні гіпотези*, одна з них - припускаємо, що успішне оволодіння компетенціями у сфері посередництва студентами спеціальності «Соціальна робота» безпосередньо пов'язане із реалізацією таких педагогічних умов (чинників), як: а) зміст і методика викладання дисципліни «Посередництво та вирішення конфліктів»; б) рівень професійної кваліфікації викладачів з посередництва; в) первинний професійний досвід студентів на основі навчальних практик; д) знання студентів на основі реалізації міжпредметних зв'язків. Сформульовано також часткові гіпотези дослідження. Визначено головні та часткові змінні, а також їхні показники.

Результати експерименту інтерпретовано за методикою відомих польських дослідників у галузі методології педагогічних досліджень М. Лобоцького і Т. Пільха [9]. Застосовано такі методи дослідження, як: педагогічне спостереження, самооцінка, анкетування, узагальнення незалежних характеристик, інтерв'ювання, бесіда, аналіз документації. Узагальнені результати проведеного експерименту свідчать про те, що підтверджено сформульовані гіпотези. Так, рівні виявлених знань, сформованих з

урахуванням впливу міжпредметних зв'язків (у межах тематичного блоку, що передбачає наявність таких знань), представлено на рис. 2.

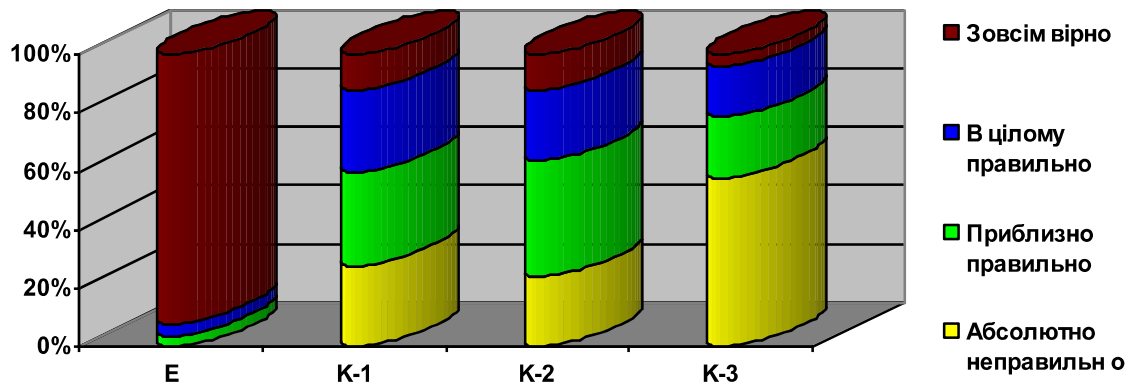

Рис. 2. Рівні виявлених знань у межах тематичного блоку «Природа конфлікту та підходи до його розв'язання»

Рівні виявлених вузько спеціалізованих знань і умінь у сфері посередництва (у межах тематичного блоку, що передбачає володіння такими знаннями), показано на рис. 3.

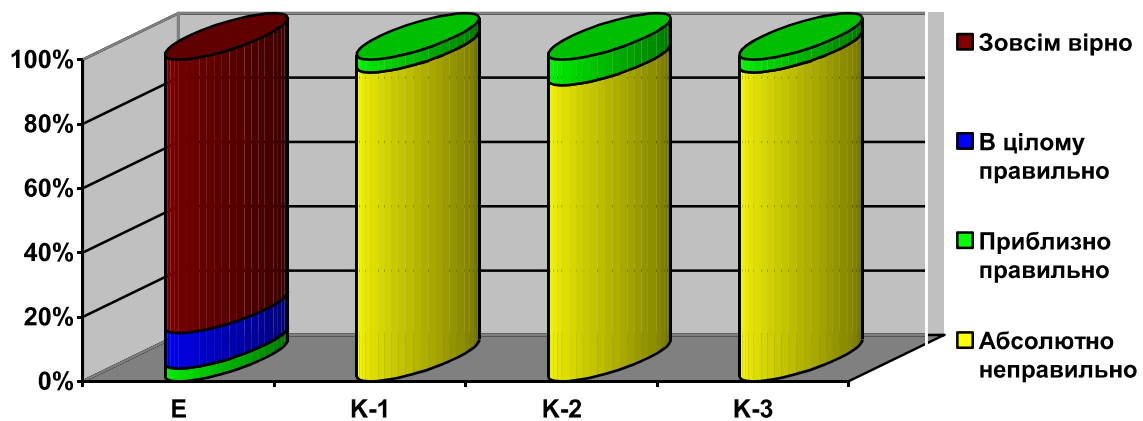

Рис. 3. Рівні виявлених компетенцій у межах тематичного блоку «Трансформативний вплив посередництва»

Підтвердження сформульованих гіпотез дозволило визнати, що: а) до вивчення дисципліни «Посередництво та вирішення конфліктів» рівень компетенцій у сфері посередництва студентів спеціальності «Соціальна робота» є середнім, низьким і дуже низьким (див.: рис. 2); після вивчення дисципліни «Посередництво та вирішення конфліктів» рівень засвоєння студентами спеціальності «Соціальна робота» знань та умінь у сфері посередництва визначається як високий і дуже високий (див.: рис. 3); б) успішне оволодіння компетенціями у сфері посередництва студентами спеціальності «Соціальна робота» безпосередньо пов'язане із реалізацією визначених педагогічних умов (чинників). Отже, знайшли вирішення проблеми дослідження, завдяки чому можна стверджувати, що: 1) викладання студентам спеціальності «Соціальна робота» дисципліни «Посередництво та вирішення конфліктів» високою мірою впливає на становлення їхніх компетенцій у сфері посередництва; 2) визначені педагогічні умови (чинники) впливають на формування у студентів спеціальності «Соціальна робота» компетенцій у сфері посередництва. Підтвердження гіпотез та розв'язання дослідницьких проблем свідчить про виконання завдань та досягнення мети експерименту і дозволяє визнати, що створена програма професійної підготовки

соціальних працівників до здійснення посередництва є ефективною. Проведений педагогічний експеримент водночас підтвердив готовність майбутніх соціальних працівників до здійснення медіації для досягнення злагоди з позиції непротистояння в суспільстві.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Програма професійної підготовки соціальних працівників до здійснення посередництва у Національному університеті «Львівська політехніка», що ґрунтується на вивченні і узагальненні міжнародного досвіду та його адаптації до умов нашої країни, не лише відповідає сучасним запитам, потребам і соціальному замовленню на фахівців для сфери соціальних послуг в Україні, але й створює підґрунтя для підготовки соціальних працівників за міжнародними освітніми стандартами.

Створення програми професійної підготовки соціальних працівників до посередництва дозволило виявити, що процес впровадження посередництва знаходиться на початковому етапі в Україні. Існує потреба у: популяризації посередництва, підвищенні рівня поінформованості населення щодо можливостей розв'язання конфліктів з позиції непротистояння, як альтернативи суду; проведенні тренінгів та освітніх програм для фахівців соціальної сфери, учнівської та студентської молоді; розбудові практичної сфери посередництва – впровадженні учнівських та студентських соціальних послуг з посередництва на основі принципу «рівний рівному»; створенні сімейних консультацій при центрах соціальних служб для молоді та судах (спочатку на засадах експерименту); застосуванні посередництва у пенітенціарній педагогіці як альтернативи ув'язненню неповнолітніх правопорушників, створенні нормативно-правової бази для здійснення посередництва в контексті формування нової сфери професійної діяльності.

Поширення застосування посередництва у світовому, зокрема європейському досвіді, входження України у світовий освітній простір дозволяють зробити прогноз стосовно потреби включення тематики з посередництва, миротворення, застосування підходів АРС у навчальні плани і програми вищих закладів освіти України, зокрема у галузі підготовки соціальних працівників. Здійснене дослідження дозволяє обґрунтувати науково-методичні пропозиції, з якими вважаємо за доцільне звернутися до Міністерства освіти і науки України: а) включити дисципліни з посередництва у навчальні плани вищих закладів освіти (в тому числі післядипломної освіти), які готують соціальних працівників та інших фахівців соціальної сфери; б) впровадити спеціалізацію з посередництва, з цією метою використати закордонний досвід магістерських програм у сфері професійної освіти; в) здійснювати підготовку фахівців вищої кваліфікації – кандидатів і докторів наук у галузі соціальної роботи; г) відобразити зміст підготовки фахівців до здійснення посередництва у відповідних документах; д) перекладати українською мовою та публікувати іноземні видання з питань теорії і практики посередництва та АРС, а також професійної освіти у цій галузі; е) здійснювати компаративний аналіз у цій сфері; ж) адаптувати іноземний досвід застосування посередництва до умов України; з) включити українські терміни у галузі посередництва у нові видання українських двомовних та тлумачних словників.

Подальшого вивчення й розроблення потребують такі аспекти: застосування посередництва у соціальній роботі з громадами, використання посередництва у соціальній роботі з сім'ями, підготовка учнів та студентів до розв'язання конфліктів у середовищі ровесників шляхом посередництва, використання посередництва в процесі розв'язання педагогічних конфліктів, розроблення нових спеціалізованих навчальних дисциплін з посередництва, зокрема «Управлінські аспекти посередництва у розв'язанні конфліктів», «Посередництво у роботі з родинами».

Список використаної літератури:

1. Все про соціальну роботу : навчальний енциклопедичний словник-довідник / В. Піча, Н. Гайдук, Л. Клос, О. Бік. – Л. : Новий світ-2000, 2012. – 615 с.
2. Гайдук Н. М. Професійна підготовка соціальних працівників до здійснення посередництва (на матеріалах США і Канади) : автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н. М. Гайдук; Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 2005. – 23 с.
3. Гайдук Н. Альтернативні підходи до розв'язання конфліктів : теорія і практика застосування : навч. посіб. / Н. Гайдук, І. Сенюта, О. Бік, Х. Терешко. – Л. : Вид-во ПАІС, 2007. – 295 с.
4. Журавський А. Модель процесу посередництва : концепції, методи та прийоми : навч. посіб. / А. Журавський, Н. Гайдук. – Л. : Вид-во МАЛТІ-М, 2004. – 150 с.
5. Bonta, J., Wallace-Capretta, S., & Rooney, J. Restorative justice : An evaluation of the restorative resolutions project. – Ottawa : Solicitor General Canada, 1998. – 37 p.
6. Hahn, R. A., & Kleist, D. M. Divorce mediation : Research and implications for family and couples counselling // Family Journal. – 2000. – Vol.8 (2). – P. 165 – 172.
7. Isenhard, M. W., & Spangle, M. Collaborative approaches to resolving conflict. – London : Sage Publishers, Inc., 2000. – 328 p.
8. Kruk, E. Practice issues, strategies, and models : The current state of the art of family mediation // Family & Conciliation Courts Review. – 2000. – Vol.38 (1). – P. 68-76.
9. Łobocki, M. Metody badań pedagogicznych. – Warszawa, 1982.
10. Lang, M., & Taylor, A. The making of a mediator : Developing artistry in practice. - San Francisco : Jossey-Bass, Inc., 2000. – 254 p.

*Одержано редакцією 21.01.2015
Прийнято до публікації 27.01.2015*

Аннотация. Н. М. Гайдук. **Формирование доверия и взаимопонимания в социальных отношениях как составляющая содержания профессионального образования в области социальной работы.** В статье исследуется проблема профессиональной подготовки социальных работников к осуществлению медиации, подхода альтернативного разрешения конфликтов (АРК). Путем адаптации опыта США и Канады определено модель преподавания медиации в условиях Украины, что создает перспективу дальнейшего применения этого подхода АРК социальными работниками в профессиональной деятельности для формирования доверия и взаимопонимания в социальных отношениях.

Ключевые слова: профессиональная подготовка социальных работников, адаптация опыта США и Канады, модель преподавания медиации, формирование доверия и понимания в социальных отношениях.

Summary. Nina Hayduk. **The Development of Trust and Mutual Understanding in Social Relations as a Component of the Social Work Education Contents.** The article investigates the issue of training future social workers to apply mediation, an approach of Alternative Dispute Resolution (ADR), as exemplified by the Lviv Polytechnic National University experiences in this area. Based on the adaptation of the USA and Canada experiences in mediation with due regard to Ukrainian peculiarities the model of teaching social work students to apply mediation is defined and incorporated into the contents of teaching. The course outlines are developed based on the identified mediation skills. An emphasis is placed on the transformative concept of mediation highlighting a constructive dialogue, strengthening relations based on trust and mutual understanding, and achieving positive change in people and their problem solution ways. The pedagogical factors and their impact on the development of professional competences of social workers in mediation are identified. The effectiveness of the developed Ukrainian program is proved on the basis of the pedagogical experiment, which illustrates the readiness of future social workers to apply mediation for the purpose of reaching agreement in conflict resolution, and avoiding confrontation and promoting the development of trust and mutual understanding in social relations.

Keywords: training social workers to apply mediation, the USA and Canada experiences, the model of teaching social work students, the mediation skills, the pedagogical factors, development of professional competences, the transformative concept of mediation, the effectiveness of the Ukrainian

program, reaching agreement in conflict resolution, avoiding confrontation, developing trust and mutual understanding in social relations.

УДК: 371.263

R. T. Gyoreva

RELATION «MONITORING» AND «MANAGEMENT» OF SCHOOL EDUCATION

The efficiency of the educational institutions and modernization and reformation of the educational systems have had priority in politics for the last years. These haven't been completed thoroughly in the Bulgarian educational system. Among the basic problems are the excessively centralized system of school education and the lack of a control system aimed at the idea to humanize education, support, assertive environment, assistance. Control within and over school organizations is part of their ruling and such possible technology is monitoring, and under the conditions of decentralization and independence of school education, this technology would be more efficient.

The report deals with the basic characteristics of monitoring as a technology of social control, its basic relations as well as its interdependence of the ruling of the school education and its quality.

Keywords: *control, monitoring, management, education, quality, efficiency.*

The issues related to decentralization of school systems and achievement of independence, as well as control over these systems aimed at surveillance, analysis and providing systematic environment for encouragement and support for planning and implementation of the necessary changes to improve the activity, are pressing for the contemporary society.

The problems of modernization of ruling in the sphere of education under the conditions of transition from a centralized, administrative and bureaucratic model of ruling to decentralized one, providing education of high quality and efficiency of ruling through innovative approaches or politics are an object of research from Bulgarian and foreign authors (V. Bojilova, V. Georgieva, V. Gjurova, G. Tsokov, Iv. Velchev, Iv. Ivanov, Y. Pervanova, Y. Kolev, P. Balkanski, M. Shehova, Pl Radev, Akikawa, Y., Coulson, A., Henig, Kelly, M. Yamaguchi, Marius Busemeyer, Horii, H., Janssens, Y. Murata, P., Anderson, R. Parker, Nevo, Schlechty etc.).

The intentions and aspirations for decentralization and independence are closely related to effective control of the educational system. One possible contemporary dimension is the emphasis on two major aspects: development of the secondary school system at macro-, meso-, micro- and institutional levels with a clear programme (concrete and measurable targets) and to guarantee the achievement of these targets with measuring their implementation. This allows getting feedback and estimation of progress (or unacceptable implementation of the targets) and making adequate ruling decisions.

In this relation it is necessary to be examined the basic characteristics of monitoring as a technology of social control, its basic relations as well as its interdependence of the school education ruling and its quality.

The dictionary of the Bulgarian language defines ruling as an activity – management, guidance, and power, as a service which runs and controls an institution, business establishment [1, p. 1005]. According to Iv. Stanchev, quoted by V. Gjurova, «ruling is a purposeful way of activity and influence on a certain system so that its behaviour, consistent with the objective conditions and opportunities, to be able to comply with concrete targets defined in advance» [7, p. 8]. Therefore there is a subject or subjects of ruling – a person or people who exercise influence and an object that experiences influence.

Ruling has several relations – administration, guidance, management, leadership. They are interdependent and in a way they complement one another, lead to different theories of